

27 MAIO DO 2010 - NÚMERO 823

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

A parte escura

“Non soamente é por razóns obvias e autodefensivas que a Igrexa intenta encubrir a pederastia, antes ben, o que realmente defende en primeiro lugar, e por suposto implicitamente, é o seu segredo obsceno máis íntimo”, escribe o filósofo Francisco Sampedro neste pequeno ensaio, *A parte escura*, que hoxe publicamos nos monográficos de Revista das Letras. Nacido na Coruña no 1956, Sampedro publicou títulos como *Ideoloxía e distorsión* (1997), *A aristocracia imposíbel: O discurso político de Nietzsche* (2001), *Louis Althusser* (2004) ou *A violencia excedent* (2006), que lle valeu o Premio da Crítica por segunda vez, despois de recibilo

A parte escura: Da Igrexa e a pederastia

Francisco Sampedro

tamén no 1998. Tradutor de Sartre, Simone de Beauvoir ou Badiou, Labica ou Zizek, Sampedro ocupouse especialmente na análise das ideoloxías. Desta volta, adéntrase nunha das cuestións máis polémicas e escandalosas que axitaron o mundo da relixión nos últimos anos: os casos de pederastia no seo da Igrexa católica. A súa incisiva prosa afonda nunha realidade na que non falta a revisión dalgunha das máis insólitas intervencións por parte das xerarquías do Vaticano senón tamén a súa contextualización. Nietzsche, Zizek ou Foucault acompañano nun percorrido que non deixará impasible a ningún.

(Ao gran profesional -e mellor amigo- Nano Méndez, que me aguilloou para escribir o que segue).

S

abiámolo todos e todas, non? Era, como se adoita dicir un segredo a voces. E arestora vén a bóla de neve. A causa de que? De momento aínda non o adiviñamos, pero só nos queda felicitármonos de que a parte escura da Igrexa saia á luz todos os días; porque abofé desde o primeiro momento en que o escándalo saltou, non pasa unha xornada sen que a prensa dea conta, un tras outro, caso tras caso, da infame e hipócrita conduta da institución eclesial verbo do abuso sexual.

Ante todo, dúas advertencias. A primeira, obvia e de rigor, consiste na miña defensa da liberdade relixiosa. Isto é, calquera ten dereito a profesar o culto que lle veña en gana. Por suposto no ámbito privado, e sen estar sufragado polo Estado. Tanto fieis como sacerdotes merecen o respecto que inumerábeis veces eles non observan cara a connosco, os ateos. Vai de seu, por outra parte, que a pederastia non é practicada pola totalidade dese conxunto, nin tan sequera nunha parte maioritaria dos crentes. Xa que logo, as liñas que proseguen non atinxen en absoluto a estes. Non obstante –é a miña vontade e constitúe o meu deber engadir–, o respecto ás crenzas particulares non obsta para afirmar que a esencia da relixión é absolutamente reaccionaria, consistindo nunha fuxida cara a atrás que nega o desamparo en lugar de tomalo como punto de partida para a transformación das circunstancias reais. Si. Reaccionaria, e non só politicamente, senón tamén no ámbito estritamente existencial. Pensemos no seu “dogma” sobre a eutanasia. Aí se amosa toda a crueldade dun sadismo aterrador. Como mostra, aquel arrepiante fragmento filmado do fundador do Opus Dei, quen, nunha charla para os seus acólitos, a maioría segrares, relatou

(cito no castelán orixinal): “Y ante el lecho de muerte de aquel cristiano que sufría inmensos dolores, yo le decía: ¡Más dolor, más dolor! ¿A que deseas más dolor? Es lo que el Señor quiere de ti”.¹

Segunda prevención, non menos obvia, mais de cariz ben diferente á primeira. Se falamos da Igrexa católica, se nos facemos eco da podremia na que a súa “parte escura” consiste, da pederastia como costume arraigado no seu seo, non é con ánimo de lembrármonos da súa “parte clara”, do seu vencellamento político co totalitarismo que nos tocou vivir. Por tan só referírmonos ao último século, aquí mesmo temos a bendición do franquismo, a axuda activa do Vaticano na fuxida dos nazis ao remate da guerra, os capeláns (sic) que exhortaban á tortura durante as ditaduras sudamericanas, presentes fisicamente eles mesmos nos abominábeis centros habilitados para o exterminio e o

Arriba, o Papa Bieito XVI saúda os fieis na Cidade do Vaticano o pasado marzo tras aceptar a dimisión do bispo irlandés John Magee polo escándalo dos curas pederastas. Abaixo, mostrario de rosarios fronte á basílica en Vierzehnheiligen, onde os bispos alemáns debateron o marzo pasado a polémica da pederastia na Igrexa católica durante dous días. Na páxina seguinte, o cardeal primado de Irlanda, Sean Brady, fala cos periodistas polos escándalos da Igrexa irlandesa

tráfico de nenos, que –nun rizo horroroso da ignominia– se transmutaban en “fillos” dos asasinados dos seus pais, e outras lindezas desa autodenominada “religión del amor”, esa relixión que lle fixo exclamar ao Papa Bonifacio III: “Ah! canto nos temos enriquecido grazas a esa fábula de Cristo!”. Non creo que sexa preciso unha prevención secundaria: se falamos da relixión “occidental”, do cristianismo como institución, é porque nos tocou vivir baixo ela, por azares xeográficos e por necesi-

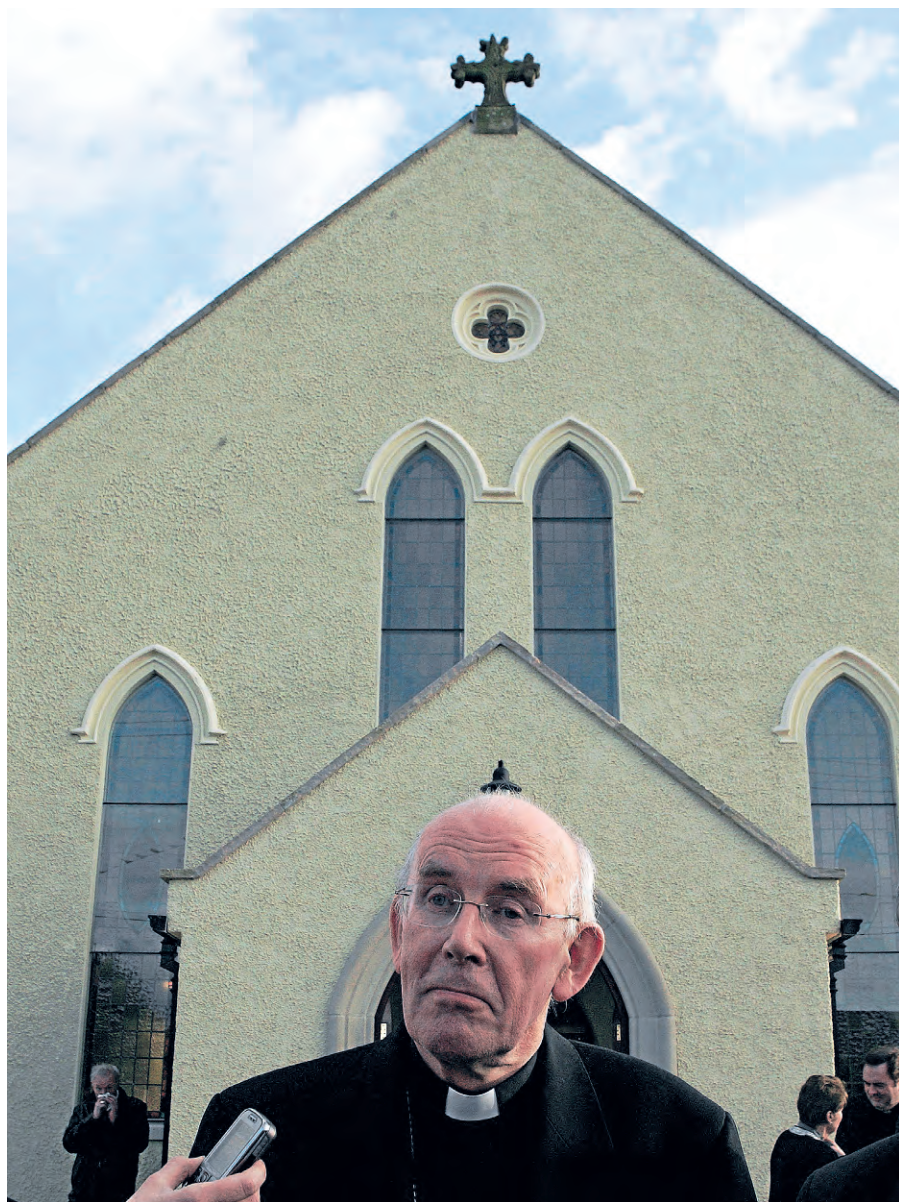
dades políticas (fascistas, todo hai que dicilo). Disto non se deduce en absoluto que esteamos de acordo con outras confesións que teñen manifestado dabondo a súa vocación terreal, perversa tamén, e tamén asasina. Por non falar de xestos repugnantes, como o do Papa Wojtyla –que está facendo bo ao actual Ratzinger– durante a súa visita á Arxentina de Videla, negándolle en público e aparatosamente, como se dunha leprosa se tratase, a man a aquela miña pobre nai de Maio que só agardaba un aceno positivo por parte do representante de deus na terra (señor cura Ernesto Cardenal, estívolle moi ben a reprimenda do “santo padre” por humillarse diante del en malfadada ocasión). Non. O que nos motiva a falar da parte escura da Igrexa é, ante todo, a negligencia coa que a xente en xeral trata o “affaire” da pederastia. Semella cousa de brincadeira. De feito axiña se publicaron chistes respecto diso. E, de seguro –a non

innóbel da Igrexa choca de fronte coa mesma situación verbo doutra institución poderosa. Refírome ao Exército. Pode haber chistes, e de feito hainos, sobre a mili, a xerarquía militar, etc. Pero existen insubmisos, que van ao cárcere, e multas cando se tocan de verdade os alicerces axiolóxicos do militar. Coa Igrexa non pasa nada, agás exemplos que dignifican a raza humana, non hai comparación posíbel (refírome claro está aos últimos decenios, non falemos da Inquisición) entre as críticas ao Exército, abondosas, e as temesiñas, choqueiras e idiotas recriminacións contra a Igrexa. Xa que logo, resulta insultante e sorprendente á vez, que despois de tanta historia universal da infamia eclesial, auténticos delincuentes políticos e sexuais continúen a ser pouco menos que intocábeis, polo menos ata hoxe cando –debido a esa bóla de neve que explicita a parte escura, a perversidade sexual– xa comezan a denunciarse entre os

mesmos membros da comunidade “del Señor”, será que a delación produce efectos xuridicamente atenuantes? Esperemos que grandes (e pequenos) dignatarios da santa madre igrexa pasen pola mesma creba que Roman Polanski, quen –como é sabido (e con isto non xustifico nin unha mínima o seu delito)– só pide ser tratado como todos, despois de cumprir nunha prisión ou cela común –non para personaxes ilustres, como Mario Conde ou o coronel Tejero– a pena solicitada no seu día, ihai arredor de corenta anos!, e de ver como se reabría o seu caso confinándoo en arresto domiciliario e a pesar da renuncia da acusación por parte de vítima (iso si: tras o pago de 350.000 euros: USA é USA, amigos).

Porque non é para rirse, en absoluto. Que o cardeal Cañizares afirme que os ataques contra á súa organización en realidade pretenden falar “doutras cousas”, en lugar de Deus, e que deseguido exprese : “(tales ataques) non son preocupantes porque nós estamos asentados sobre a cruz de Xesús

Cristo, que sempre é salvación e vitoria, a esperanza dun amor que está por encima de todo”, supoño que é motivo dabondo para ruborizar a calquera cristián de a pé. Mais que o propio dirixente da organización –o Papa Benedictus XVI, matice que cómpre perseguir o pecado pero manter a indulxencia co pecador..., non se negará que apunta a un encubrimento dos delitos (non pecados) dos sacerdotes pederastas. E o encubrimento é un delito tipificado no Art.

ser porque as dimensións do escándalo están tomando enormes proporcións– os propios curas (non a maioría, supoño e reitero) son os que máis chistes contan sobre si mesmos e as súas “actividades” sexuais. E sabemos que os chistes cando se divulgan no contexto do pavoroso delitivo, trivializan este, “normalizan” o aberrante e, o máis grave, consecuentemente, empecen a acción contra a súa orixe. Máis aínda. A negligencia coa que, polo momento, se amosou o tratamento con todo o máis

451 do Cód. Penal con penas que abranguen de 6 meses a tres anos de prisión. Así as cousas, os gobernos teñen o deber de darlles instrucións ás fiscalías para iniciaren as dilixencias oportunas e identificaren os encubridores, desde o último ao primeiro (neste caso o santo padre). A fiscalía anti-corrupción (política, urbanística, en todos os eidos nos que ten competencias) debería ser o modelo para seguir nesta repulsiva situación. Ata agora, soamente os media facilitaron o coñecemento deses delitos sexuais, pero é necesario que os fiscais prosigan a investigación, se non desexan que todo fique en “murmurios”, como quere a Igrexa.

Un xa non sabe que reviste maior gravidade, se os feitos en si, ou os comentarios “exculpatorios” ou cando menos “atemperadores”. Tres exemplos. Bispo de Lugo: “O ser humano é feble”. O seu homólogo de Tenerife: “Son os nenos ás veces os que provocan (sic)”. Bispo de Chiapas (un tal Felipe Arizmendi): “Ante a invasión do erotismo non é fácil manterse no celibato e no respecto aos nenos”. Ben. Eu propoño unha denominación común para todas esas declaracións: apoloxía do terrorismo sexual. Non é necesario mentar a Nietzsche para recordar nidiamente que o ascetismo (teórico, claro, á vista do que acontece) non é máis que o anverso dunha sexualidade decadente. Culpar os nenos –ou o hedonismo que nos “invade”- da conduta pederasta é totalmente equiparábel a culpar as mulleres (que “provocan”) do machismo sexual: con esa minisaia, eses escotes e ese meneo, estanse insinuando, ergo, son violábeis.

Así que “o ser humano é feble”, “quen estea libre de pecado que tire a primeira pedra”.... Todo isto condúcenos a reparar no que se adoita chamar a “parte escura”. Segundo unha tradición “filosófica”, desafortunadamente ben arraigada e, aínda máis grave, que tomou corpo de opinión xeneralizada, a “natureza” do home posúe o seu lado sombrío, tenebroso, de xeito que todos seríamos susceptíbeis do crime, da abxección, do peor. Pois non. Desde logo que hai “parte escura”, pero non se dá nin cualitativa nin cuantitativamente ao mesmo nivel de ignominia en todos os seres falantes. Hai quen xoga ao bingo, e de feito pode arruinar a súa familia –cousa nada trivial-. Hai seareiros que berran como tolos contra o seu adversario futbolístico; e aqueles que pasan todo o seu tempo de ocio en internet. De acordo. Outra cousa é –se aceptamos a hipótese da “parte escura”- delinquir. E delinquir coa agravante do abuso de poder como no caso que nos ocupa. Os pederastas –curas ou non-, os seus apoloxetas e xustificadores, non poden argüir como

atenuante “lado escuro” ningún. Xa estamos fartos das pseudo-explicacións psicoloxistas e/ou sociolóxicas. A conduta dos individuos pode ser comprendida en certas claves non menores desde logo (orixe social, infancia desgraciada, etc.), pero nunca exculparán do delito.

Fronte a toda a psicoloxía light, que si, nos invade, non temos outro remedio que acudir á reflexión psicanalítica, que amosou –aprendendo da dimensión fundamentalmente histórica da estrutura subxectiva- ás claras que non existe coartada posíbel (a non ser na psicose) para o crime, sexa este cruento ou non. A psicanálise rexeita a mecanización da mente, o determinismo lato, contra o que vulgarmente se poida pensar. Reintroduce a noción do Mal e da responsabilidade individual no vocabulario ético. Non hai xa “parte escura” que suavice ou exima o rol decisivo do Eu na práctica. Fraco favor lle fariamos á grande descuberta de Freud se “explicamos” a pederastia (e por riba a pederastia sacerdotal) en prol dos caprichos ou instigacións do Super-eu.

Por se non abondase, na rede de autodefensa eclesial ante a pederastia rampante aparece un suplemento racista. Nin máis nin menos que o proclamado Predicador da Casa Pontificia (un tal Cantalamessa por nome) aduce que “os ataques á Igrexa me lembran ao antisemitismo: por uns pagaron todos”. Leamos ben: o que se nos está a dicir é que existe un desprazamento de responsabilidades singulares (hai curas pederastas, iquen o negaría!) á unha responsabilidade colectiva (a Igrexa no seu conxunto). Até aquí nada que obxectar. Pero o problema é que –reiteremos con obviedade en que sería ilícito, inmoral e tamén imbécil universalizar- criticando a xeneralización, o antedito Predicador comete un lapsus gravísimo.

Non outro que atribuír aos xudeus –a algúns, claro- un delito que non existe. Só no seu imaxinario racista, evidentemente. Equiparemos a ecuación: 1) algúns sacerdotes son pederastas. De aquí dedúcese errónea e interesadamente que toda a comunidade eclesiástica o é. 2) O antisemitismo é erróneo. Mais existe unha “culpa” por parte dalgúns xudeus pola que toda a comunidade hebraica ten que pagar. Cal culpa?, a de ter crucificado a Cristo? En definitiva, vai ser o “xudeu errante” o responsábel iniciático de toda a pederastia.

E para rematar, a lista é inmensa, outro exemplo da apoloxía terrorista-sexual. O secretario do Estado do Vaticano, un tal cardeal Tarsicio Bertone, vincula a homosexualidade coa pedofilia. Quere dicir que soamente os sacerdotes homosexuais practican a pederastia. Repulsiva a

declaración, desde logo. Pero vaíamos un pouco máis lonxe. O que traduce a sentenza dese secretario de Estado non só estriba na delimitación entre curas heterosexuais (“non hai relación entre celibato e pedofilia”, prosegue) e homosexuais, senón que amosa nidiamente a homofobia consubstancial á Igrexa. Homofobia que, neste caso como noutros dos que non é ocasión agora falar, coincide paradoxalmente coa heterofobia. Isto é, a institución eclesiástica odia a muller e o homosexual. Unha digresión verbo disto. Foucault, no medio dunha conferencia ditada na Universidade de New York no 1980, chegou a afirmar que a diferenza fundamental entre o paganismo e o cristianismo se resumía no xeito de presentaren a cuestión do sexo vinculada á da identidade. A mentalidade pagá diría: “Xa que eu sei quen son, ¿con quen podo follar?”. A cristiá: “Dado que non podo follar con ninguén, ¿quen son eu?”. Resposta fácil, que non asumimos e non obstante parécenos pertinente fronte á impertinencia do cardeal Bertone: “Eu son heterófobo e homófobo, polo tanto terei que ser sexualmente pederasta”. Con evidencia –e agora xa en serio, fóra da digresión–, a Igrexa sempre intentou á par sementar a fobia contra os homosexuais e contra as mulleres. O caso é que as prácticas pederastas sosteñen unha homofobia explícita.

E algo máis. Nunha institución pechada, como a Igrexa, sucede o mesmo que noutras da mesma caste. Que existe algo así como un código “secreto” que serve como iniciador e verificador dos “auténticos militantes”. Tal código induce a transgredir a mesma lei que non só regula a práctica interna da organización, máis tamén se eleva en norma universal de conduta. Moito antes de saltar todo este escándalo, isto é o da publicidade da parte escura, o filósofo Slavoj Žižek –como é sabido acostumado voluntariamente á hipérbole, pero á vez consciente, no ronsel lacaniano, de que na esaxeración é onde cómpre procurar o cerne da verdade– preguntábase e respondía con lucidez:

“¿Lémbrense dos numerosos casos de pedofilia que sacudiron á Igrexa católica? Cando os seus representantes insistían en que eses casos, por deplorábeis que fosen, eran un problema interno da Igrexa e mostraron unha gran renuencia á hora de colaboraren coa policía nas investigacións, tiñan en certo sentido razón. A pedofilia dos curas non é algo que atinxa só ás persoas que, a causa de razóns accidentais da súa historia privada sen relación ningunha coa Igrexa como institución, elixiron o sacerdocio como profesión. É un fenómeno que concerne á Igrexa católica como tal, que está inscrito no seu propio funcionamento como

*institución socio-simbólica. Non atinxe ao inconsciente [privado] dos individuos, senón ao [inconsciente] da propia institución: non é algo que aconteza porque a institución deba adaptarse ás realidades patolóxicas da libido para sobrevivir, senón que se trata de algo que a institución necesita para poder reproducirse. Un pode imaxinar un sacerdote [heterosexual] (non pedófilo) que, tras anos de servizo, se ve implicado na pedofilia porque a mesma lóxica da institución o induce a iso”.*²

Isto é, mentres que a lei explícita está sostida polo pai morto (obviamente estamos a falar en termos freudianos) en canto autoridade simbólica, o código non escrito sostense grazas ao suplemento fantasmático do nome do Pai, en tanto espectro obsceno primordial e superegoico. Así é como, entre outros dos seus fins, funciona a ideoloxía –no sentido marxiano da palabra–: unha caste de suplementos obscenos da lei incitan a prescindir, tácita e silandeiramente por suposto, do conxunto explícito de regulacións por aquela expresos. No caso que nos ocupa aínda máis forte: prohibamos o sexo, fagamos desta interdicción o cumio da nosa evanxelización, e saltemos as normas entre nós, e do xeito máis obsceno posíbel, abusemos de nenos e nenas, indefensos, fráxiles. Esta si que é a parte escura da Igrexa, abofé. Corolario: Non soamente é por razóns obvias e autodefensivas que a Igrexa intenta encubrir a pederastia, antes ben, o que realmente defende en primeiro lugar, e por suposto implicitamente, é o seu segredo obsceno máis íntimo. Sendo así, a nosa resposta ante esa renuencia da Igrexa non se debe axustar só –como ao principio indicabamos– á denuncia da casuística criminal dela, e/ou á denuncia asemade da súa vontade manifesta de non participar na investigación, na súa complicidade, en suma, coa pederastia. A que debe ser investigada é a propia Igrexa como institución en tanto que crea e favorece de xeito sistemático as condicións para as prácticas pederastas.

Se concordamos en que arestora a relixión (todas elas) emerxen mesmo na súa (s) facianas máis homicidas, efectivamente este é o momento preciso para restaurar a dignidade do ateísmo, e a súa convicción de acadar a paz universal. É a nosa vontade deixar en paz a todos aqueles crentes que non delincan. E temos todo o dereito a esixirlles aos outros que nos deixen tamén en paz. A nós e sobre todo aos nenos/as.

(1) Por suposto, se for preciso facerse entender, é de obriga e de xustiza recordar a cantidade de fieis cristiáns e dalgúns sacerdotes que están frontalmente en contra, xa non do Opus Dei, senón da doutrina e da práctica oficiais da súa Igrexa. Mesmo exemplos admirábeis, que en tempos de destrución mantiveron a súa dignidade incluso pagando coas súas vidas. Por citar só un achegado a nós: Alexandre Bóveda.
(2) Žižek, S.: *On Violence*. Profile. London, 2009. Véxame tamén *The Metastases of Enjoyment*. Verso. London, 2005.

